

Qabul qilindi: 15.11.2024

Chop etildi: 28.12.2024

UDK: 37.013 (22.118)

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING NUTQINI RIVOJLANTIRISHDA XALQ OG'ZAKI IJODINING AHAMIYATI

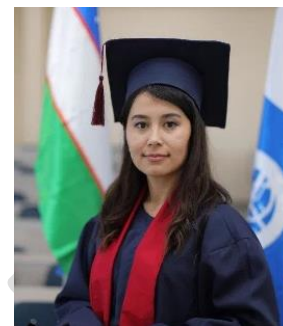
*Baxromova Shohsanam Ibodullayevna, Denov tadbirkorlik va
pedagogika instituti o'qituvchisi*

IMPORTANT ASPECTS OF PUBLIC ORAL CREATIVITY IN SPEECH DEVELOPMENT OF PRIMARY CLASS STUDENTS

*Baxromova Shohsanam Ibodullayevna, teacher of Denau Institute of
Entrepreneurship and Pedagogy*

ЗНАЧЕНИЕ НАРОДНОГО УСТНОГО ТВОРЧЕСТВА В РЕЧЕВОМ РАЗВИТИИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

*Бахромова Шохсанам Ибодуллаевна, преподаватель
Денауского института предпринимательства и педагогики*

<https://orcid.org/0009-0002-0856-4196>

e-mail:

shohsanam_baxromova@bk.ru

Anotatsiya: Ushbu maqolada xalq og'zaki ijodining boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini rivojlantirishdagi ahamiyati yoritiladi. Unda olib borilgan tahlil natijalari va muhokamalar natijalari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: xalq og'zaki ijodi, maqola, she'rlar, tahlil, resurslar, mazmun.

Abstract: This article discusses important aspects of folk art in the development of speech of primary school students. The results of the analysis and the outcome of the discussions will be reviewed.

Key words: folklore, article, poetry, analysis, resources, content.

Аннотация: В данной статье рассматриваются важные аспекты народного творчества в развитии речи учащихся младших классов. Будут рассмотрены результаты анализа и итоги обсуждений.

Ключевые слова: фольклор, статья, стихи, анализ, ресурсы, содержание.

KIRISH. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun nutq rivojlanishi ta'lim jarayonining asosiy qismlaridan biridir. O'quvchilarning til va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda xalq og'zaki ijodi katta ahamiyatga ega. Xalq og'zaki ijodi (maqollar, she'rlar, rivoyatlar, afsonalar va boshqalar) o'quvchilarga nafaqat til boyligini oshirish, balki axloqiy va ma'naviy tarbiya berish imkoniyatini yaratadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI. Adabiyotlar tahlili ilmiy izlanishlarning birinchi bosqichi bo'lib, tadqiqotchiga quyidagi imkoniyatlarni taqdim etadi. Tadqiqotchilar mavjud ilmiy manbalarni, maqolalar, kitoblar, dissertatsiyalar, internet resurslari va

boshqa adabiyotlarni o'rganib, kerakli ma'lumotlarni to'plashadi.

Adabiyotlar tahlilini amalga oshirishda quyidagi metodologik yondashuvlar qo'llaniladi:

Tahlil va sintez: adabiyotlarni tahlil qilish, ya'ni har bir manbaning mazmunini, g'oyalari va yondashuvlarini alohida o'rganish, keyin esa ularni umumlashtirish. Sintez esa, turli manbalardan olingan ma'lumotlarni birlashtirish orqali yangi ilmiy xulosalarga kelish jarayonidir[2].

Kritik tahlil: har bir ilmiy manbani faqat uning mazmunini tushunish bilan cheklanmasdan, uning ilmiy yondashuvini, metodologiyasini va

xulosalarini baholash. Bu usul orqali ma'lum bir tadqiqotning kuchli va zaif tomonlari aniqlanadi.

Komparativ tahlil: bir nechta adabiyotlarni taqqoslash orqali ularning farqlarini va o'xshashliklarini o'rganish. Bu metod yordamida turli ilmiy qarashlar va yondashuvlar orasidagi farqlarni aniqlash mumkin.

Istiqbolli tahlil: Adabiyotlar tahlilini nafaqat mavjud holatda, balki kelajakdagi rivojlanishlar va tendensiyalarni hisobga olib amalga oshirish. Bu metod orqali ilmiy muammolarning kelajakdagi yechimlarini prognoz qilish mumkin.

MUHOKAMA. Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, xalq og'zaki ijodi boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Xalq og'zaki ijodining she'rlar, maqollar, rivoyatlar va hikoyalar kabi shakllari o'quvchilarning lug'at boyligini oshirish, so'zlashuv ko'nikmalarini rivojlantirish va axloqiy tarbiya berish uchun samarali vosita hisoblanadi. Xalq og'zaki ijodini o'rganish, o'quvchilarga nutqning aniqligini va ravonligini oshirish, shuningdek, ijodiy fikrlashni rivojlantirishda yordam beradi. Tadqiqotlar natijalariga ko'ra, xalq og'zaki ijodining ta'lim jarayonida qo'llanishi, o'quvchilarning muloqot madaniyatini oshirishga va ularni madaniy, axloqiy va ma'naviy jihatdan rivojlantirishga katta ta'sir ko'rsatadi[3].

NATIJALAR. Tadqiqot davomida aniqlangan bir nechta muhim jihatlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Xalq og'zaki ijodining ahamiyati: o'quvchilarning nutqini rivojlantirishda xalq og'zaki ijodi alohida ahamiyatga ega. Xalq og'zaki ijodining asarlari o'quvchilarga nafaqat til va so'zlashuv ko'nikmalarini, balki axloqiy qadriyatlarni o'rgatishda ham samarali vosita bo'ladi. Bu, o'quvchilarga hayotdagi to'g'ri yo'lni tanlashda va boshqalar bilan yaxshi munosabatlarni o'rnatishda yordam beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI. Tadqiqotning metodologiyasi orqali xalq og'zaki ijodining nutqini rivojlantirishdagi o'rni ilmiy jihatdan tasdiqlandi. Maqollar, she'rlar, rivoyatlar va hikoyalar orqali o'quvchilarning lug'at boyligi va muloqot madaniyati oshadi. Bu o'z navbatida, o'quvchilarning shaxsiyati va dunyoqarashining shakllanishiga yordam beradi[2].

Tadqiqotning cheklanganligi: Tadqiqotlar asosida olingan natijalarga qaraganda, xalq og'zaki ijodining faqat boshlang'ich sinfda nutq rivojlanishiga ta'sirini o'rganish kerak. Shuningdek, uning boshqa sinflarda va turli yoshdagi o'quvchilarda qanday ta'sir ko'rsatishini o'rganish uchun kelajakda kengroq tadqiqotlar o'tkazilishi zarur[1].

Yangi tadqiqot yo'nalishlari: xalq og'zaki ijodining ta'lim jarayonida qo'llanishi bo'yicha yangi yondashuvlar va metodlarni ishlab chiqish kerak. Masalan, interfaol usullarni qo'llash orqali xalq og'zaki ijodini o'quvchilarga yanada qiziqarli va samarali tarzda o'rgatish mumkin. O'quvchilarga xalq og'zaki ijodini o'z ijodi bilan birlashtirish imkoniyatini yaratish ham ijobiy natijalar berishi mumkin.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, xalq og'zaki ijodi boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Uning tilni boyitish, muloqot ko'nikmalarini oshirish va axloqiy tarbiya berishdagi roli alohida ahamiyatga ega. Tadqiqot davomida olingan bilimlar, o'quvchilarning nutqini rivojlantirishda xalq og'zaki ijodining samarali vosita sifatida ishlatilishi kerakligini tasdiqladi. Shuningdek, kelajakda o'quvchilarga xalq og'zaki ijodini o'rgatishda yangi metod va yondashuvlar ishlab chiqilishi zarur. Bolalar nutqini rivojlantirishda xalq og'zaki ijodining ahamiyati katta. Shuning uchun O'qish kitobida "Ertaklar – yaxshilikka yetaklar" bo'limi berilgan. Unga kiritilgan ertaklar bolalarni odob-axloqqa o'rgatishi, ma'naviy jihatdan rivojlanishi bilan muhim ahamiyatga egadir. Masalan, "Ur to'qmoq" ertagidagi dehqon va boy obrazlari o'quvchilar ongida yaxshi va yomondan nafratlanish, undan yiroqlashish kerakligi haqida tasavvur hosil qiladi. Maqtanchoqlik, adolatsizlik, ochko'zlik juda yomon odat ekanligi, saxiylik, do'stga mehribon bo'lish, rostgo'ylik insonning ma'naviy yuksalishiga yordam berishi uqtiladi. Bolalarga ikkita jadval tuzishga tayyorlanishlari aytiladi. Biriga yaxshilikka doir so'zlar, ikkinchisiga esa uning aksi bo'lgan so'zlar yozish ta'kidlanadi. O'quvchilar ikki guruhga ajratilib, birinchi guruhdagi bolalar mehribon, saxiy, shirinso'z, yoqimli, go'zal, chiroyli, mehnatkash, e'tiborli, kamtar, aqlli, bilag'on kabi so'zlar topsalar, ikkinchi guruh bolalar yomon, xunuk, qo'pol, yolg'onchi, ayyor, to'polonchi, tartibsiz, xasis, qizg'anchiq kabi

soʻzlarni aytadilar. Nutq oʻstirish ishlarini iqtisodiy tarbiya bilan bogʻlab olib borish foydalidir. Bunda oila, uy-roʻzgʻor, inoqlik, hamjihatlik, hamkorlik, tejamkorlik, foyda, zarar, dastyorlik, hurmat kabi soʻzlardan foydalaniladi. Oʻquvchilar nutqini oʻstirish ishlari ularning lugʻatini boyitish bilan bogʻliqdir. Bolalarning soʻz boyligi qanchalik koʻp boʻlsa, u shunchalik ravon gapiradigan boʻladi.

Boshlangʻich sinf oʻquvchilari nutqini oʻstirishda yod oldirish, soʻzlarning maʼnosini tushuntirish yoki qayta hikoya qildirish kabi usullardan foydalanibgina qolmay, balki ular uchun qiziqarli faoliyat boʻlgan oʻyinlardan foydalanish, ayniqsa, koʻzlangan maqsad, yuqori natijalarni qoʻlga kiritishda katta yordam beradi. Chunki oʻyin kichik maktab yoshidagi oʻquvchilar faoliyatida asosiy oʻrinni egallaydi. Bolalarning yosh va psixologik xususiyatidan kelib chiqib aytadigan boʻlsak, oʻyin dunyoni va oʻzlikni anglashda, bogʻlanishli nutqni oʻstirishda asosiy vosita hisoblanadi. Xalq ogʻzaki ijodi oʻquvchilarning lugʻat boyligini oshiradi. Maqollar, sheʼrlar va rivoyatlar orqali oʻquvchilar yangi soʻzlar, iboralar va til birikmalarini oʻrganadilar[7]. Bu esa, ularning nutqini boyitadi va ifodalash koʻnikmalarini yaxshilaydi.

Xalq ogʻzaki ijodi, oʻquvchilarga soʻzlashuvda toʻgʻri va ravon muloqot qilishni oʻrgatadi. Maqollarni yodlash va ularni hayotda qoʻllash orqali oʻquvchilar muloqot madaniyatini oʻrganadilar, oʻz fikrlarini aniq va toʻgʻri ifodalashni oʻzlashtiradilar. Xalq ogʻzaki ijodi oʻquvchilarga axloqiy qadriyatlarni oʻrgatadi. Maqollar va hikmatlar orqali, ular yaxshilik, adolat, mehr-oqibat kabi qadriyatlarni tushunadilar va oʻz hayotlarida qoʻllashni oʻrganadilar. Xalq ogʻzaki ijodi oʻquvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Ular sheʼrlar, hikoyalar yoki rivoyatlar yaratishda oʻz ijodini namoyon eta boshlaydilar.

XULOSA. Xalq ogʻzaki ijodi boshlangʻich sinf oʻquvchilarining nutqini rivojlantirishda muhim

vosita hisoblanadi. U oʻquvchilarning lugʻat boyligini oshirish, muloqot koʻnikmalarini yaxshilash, axloqiy tarbiyani kuchaytirish va ijodiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi. Shuning uchun, xalq ogʻzaki ijodining taʼlim jarayoniga kiritilishi, oʻquvchilarning umumiy rivojlanishiga ijobiy taʼsir koʻrsatadi.

ADABIYOTLAR ROʻYXATI:

1. **Abdullaeva G.** *Oʻquvchilar nutqini rivojlantirishda interfaol metodlarning oʻrni.* – Toshkent: Oʻqituvchi nashriyoti, 2022.
2. Muminov I. *Adabiyotlar tahlili: metodologiya va yondashuvlar.* – Toshkent: Oʻzbekiston yozuvchilar uyushmasi, 2021.
3. Mirzaeva F. *Xalq ogʻzaki ijodining taʼlim jarayonidagi oʻrni.* – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
4. **Usmonov S.** *Oʻquvchilarda til va muloqot koʻnikmalarini rivojlantirish.* – Toshkent: Ilm-fan, 2016.
5. Sodikov B. *Boshlangʻich sinfda adabiy nutqni rivojlantirish.* – Toshkent: Maʼnaviyat va maʼrifat nashriyoti, 2020.
6. Qodirov A. *Boshlangʻich taʼlimda nutqni rivojlantirish metodikasi.* – Toshkent: Oʻzbekiston milliy universiteti nashriyoti, 2019.
7. Rahmonov A. *Xalq ogʻzaki ijodi va uning taʼlimdagi ahamiyati.* – Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti, 2017.
8. Курбанбаева, М. (2024). Использование русских народных сказок в процессе изучения языка и формирования гуманизма у детей. *Tamaddun nuri jurnali*, 5(56), 520-522.
9. Курбанбаева, М. (2023). Пословицы и поговорки со схожим значением в русском и узбекском языках и общность народной мудрости. *Tamaddun nuri jurnali*, 4(43), 15-18.
10. Kurbanbayeva, M. (2024). Oʻzbek xalq ogʻzaki ijodiyotida adolatli jamiyat toʻgʻrisidagi ilk tasavvurlar ifodasi. *Tamaddun nuri jurnali*, 8(59), 78-81.

